

توسعه نشر آثار ایرانی

دکتر علیرضا بهنامی

مترجمان
اگر بخواهیم آثار خوب ایرانی را در سطح وسیع به زبانهای دیگر ترجمه کنیم و آنها را به گونه‌ای ارائه دهیم که با استقبال روبه‌رو شوند، باید در نظر بگیریم که راهی طولانی در پیش داریم. نمی‌توان امروز زمین را آماده کرد، فردا بذر پاشید و پس فردا برداشت کرد. هر برنامه طولانی مدت هم ممکن است دستخوش دگرگونیهای مختلف از جمله، دولتها و سیاستهای آنها شود. برای کاهش اثر این تحولات، وجود دفترها و انجمنهایی که راه را همچنان ادامه دهند و تسهیلات لازم را در شرایط گوناگون پدید آورند، ضروری است. تاسیس دفتری کارآمد به نام "دفتر نشر آثار ایرانی" و انجمنی به نام "انجمن مترجمان" تا حدودی به کارها نظم و استحکام می‌بخشد. علاوه بر آن، می‌تواند در ایجاد تسهیلات، ارائه راهنماییها و آگاهیهای لازم و تطابق بیشتر با شرایط روز مفید باشد. این نهادها می‌توانند پیش زمینه تشکیلاتی برای حمایت مترجمان باشند. بدیهی است کسی که می‌خواهد مدت زیادی را صرف ترجمه یک اثر کند نیاز به حمایت در زمینه‌های گوناگون دارد و اگر نهادی یا صنفی نباشد که از وی حمایت کند خود به خود یا وقت کمتری روی آن می‌گذارد یا به کلی منصرف می‌شود.

دفتر توسعه نشر آثار ایرانی باید زیر مجموعه‌ای توانا برای جمع‌آوری اطلاعات و آمارگیری داشته باشد، و تمام اطلاعات ضروری را از سراسر جهان جمع کند و به صورت کتاب یا مقاله ارائه دهد. تمام کتابخانه‌های بزرگ و مهم باید مجهز به رایانه باشند و دفتر نشر باید موظف باشد این اطلاعات را در قالب برنامه‌های رایانه‌ای به کتابخانه‌ها ارائه دهد؛ به گونه‌ای که مثلاً، اگر کسی بخواهد بداند در دوپست سال اخیر چه ترجمه‌هایی از اشعار حافظ انجام گرفته، کدامها هنوز در دسترس هستند و کدام ناشر آنها را عرضه می‌کند، بتواند با مراجعه به کتابخانه‌ها آگاهیهای لازم را به دست آورد. مثل همان کاری که خارجیها تحت عنوان *books in print* انجام می‌دهند.

دفتر نشر آثار ایرانی همچنین باید قادر به انعکاس خواسته‌ها و کشش بازار دنیا، بخصوص در زمینه‌های ادبی و هنری باشد. نویسنده و مترجم ما باید اطلاع یابد که

اگر مصمم به حضوری پویا و پایا در عرصه نشر بین‌الملل هستیم، باید خود را در تمامی زمینه‌ها تقویت کنیم تا کتابها نوشته‌هایمان پربار و انعکاسی از پیشرفتهای قابل عرضه به دنیای سربعد در حال پیشرفت باشد.

لازمه پیشرفت در نشر، سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش است. ضمناً این پیشرفت بدون حمایت از فعالان و فعالیت‌های داخلی میسر نخواهد شد. مثلاً، اگر شورای کتاب کودک حاصل سالها تلاش گروهی را به صورت کتاب فرهنگنامه کودکان و نوجوانان چاپ می‌کند، نباید در معرفی و عرضه آن مشکل داشته باشد و حداقل تمامی کتابخانه‌های سطح کشور باید آن را تهیه کنند و به اعضای خود ارائه دهند. به هر حال، روشن است که بدون تقویت داخل تنها راه باریکی به خارج خواهیم داشت.

علاوه بر آن، نویسندگان باید تفکر جهانی داشته باشند تا کتابهایشان در جهان مطرح شود. در حال حاضر می‌شنویم که اشعار مولانا در مغرب زمین با استقبال مواجه شده است، ولی باید بدانیم که این استقبال دائمی نیست و در غرب هرازگاهی موضوعی جدید مورد توجه قرار می‌گیرد. بنابراین، ما باید همچون یک جریان سیال باشیم و براساس نیازهای جدید حرفی برای گفتن در زمینه‌های مختلف داشته باشیم.

حال با پیش فرض حمایت داخلی، به برخی راهکارها برای توسعه نشر آثار ایرانی در خارج از کشور می‌پردازیم:

۱. هدایت و تداوم برنامه‌ها از طریق تاسیس دفتر نشر آثار ایرانی و انجمن مترجمان؛

۲. تلاش در تاسیس یک انتشاراتی معتبر جهانی؛

۳. چاپ مجلات به زبانهای خارجی و مجلات دو زبانه و توزیع در داخل و خارج از کشور؛

۴. تجهیز کتابخانه‌ها و مراکز مفاخرشناسی؛

۵. تبلیغات.

۱. هدایت و تداوم برنامه‌ها از طریق تاسیس دفتر نشر آثار ایرانی و انجمن

نویسندگان باید تفکر جهانی داشته باشند تا کتابهایشان در جهان مطرح شود. در حال حاضر می‌شنویم که اشعار مولانا در مغرب زمین با استقبال مواجه شده است، ولی باید بدانیم که این استقبال دائمی نیست و در غرب هرازگاهی موضوعی جدید مورد توجه قرار می‌گیرد. بنابراین، ما باید همچون یک جریان سیال باشیم و براساس نیازهای جدید حرفی برای گفتن در زمینه‌های مختلف داشته باشیم

انتشاراتی نباید صرفاً عرضه کتابهای ایرانی باشد، چون در این صورت هرگز موفق به کسب اعتبار جهانی نخواهد شد. باید اعتباری کسب کنیم که هم نویسندگان خارجی مایل به عرضه آثارشان از طریق انتشارات ما باشند و هم اگر کتابی توسط این مؤسسه نشر چاپ شد یکی از مشوقین خرید کتاب همان نام آن مؤسسه نشر باشد.

هم‌اکنون بسیاری از نویسندگان غربی آثارشان را از طریق هنگ کنگ منتشر می‌سازند، چون هم با مشکلات کمتری مواجه می‌شوند و هم بازدهی اقتصادی بیشتری برایشان دارد. ما نیز می‌توانیم مؤسسه نشر نیرومندی داشته باشیم که همگام با چاپ و توزیع آثار خارجی به نشر دائمی آثار ایرانی اهتمام ورزد. اخیراً یک نویسنده ایرانی ترجمه‌ای غربی از حافظ ارائه داده و آن را از طریق انتشاراتی "بوک استرا" در لندن منتشر کرده است. چرا حال که هم شاعر ایرانی است و هم مترجم، ناشر آن ایرانی نباشد؟ البته باید توجه داشت همان‌گونه که برای پیشرفت اقتصادی نیاز به مناطق آزاد با محدودیتهای کمتر داریم، برای توسعه نشر آثار ایرانی نیز نیازمند یک انتشاراتی آزاد هستیم.

مشکل اصلی ما در تاسیس یک انتشاراتی معتبر جهانی کمبود سرمایه نیست. اگر سرمایه‌گذاران بدانند که با محدودیتهای کمتری نسبت به دیگر انتشاراتیهای داخل کشور روبه‌رو هستند، در این زمینه سرمایه‌گذاری خواهند کرد. در واقع، سرمایه هست، اما زمینه فرهنگی لازم وجود ندارد. ما باید این زمینه را به وجود آوریم. ما امروز ناگزیریم که بعضی کتابهای علمی و ادبی را از خارج وارد کنیم که اگر قرار بود این کتابها در ایران چاپ شوند، اجازه چاپ نمی‌گرفتند، ولی به جهت نیاز، همان کتابها را از خارج وارد و استفاده می‌کنیم.

در هر زمانی گرایش به چه موضوعی افزایش یافته است. مثلاً، اگر موقعیت مناسبی برای ارائه آثار و اشعار عرفانی پدید آمد ما که گنجینه‌ای عظیم از آن را در اختیار داریم باید مطلع باشیم و از آن استفاده کنیم.

دفتر نشر آثار ایرانی باید زیر مجموعه‌ای برای تبلیغات داشته باشد و ضمن هماهنگی با مترجمان و نویسندگان، آثار ارائه شده را در اینترنت، شبکه جهانی سحر، بخش خارجی رادیو ایران، مجلات، روزنامه‌ها، کاتالوگها، پوسترها، سخنرانیها، همایشها و غیره منعکس سازد.

این دفتر همچنین باید دارای زیر مجموعه‌ای برای پیدا کردن استعدادها و محول کردن موضوعهای مناسب هر زمان به آنها باشد. به عنوان نمونه، اگر لازم است کتابی درباره موضوع خاصی نوشته یا ترجمه شود، دفتر نشر باید وظیفه خود بداند که نویسنده و مترجمی کارآمد را بیابد یا فراخوانی برای این کار دهد. مثلاً، پس از چند سال یک نویسنده ایرانی کتابی نوشت که جواب به کتاب بدون دخترم هرگز محسوب می‌شد و با استقبال زیادی رو به رو شد. دفتر نشر می‌تواند تا حدودی از تاخیر در ارائه این‌گونه کتابها جلوگیری کند، و همچنین در نظم و سازماندهی برای افزایش تعداد آنها مؤثر باشد.

استاد یکی از مراکز آموزش زبان فارسی در مالزی اظهار می‌داشت که مهمترین مشکل آنها در اختیار نداشتن کتابی خوب و استاندارد درباره آموزش زبان فارسی به بیگانگان است. اولین اقدام برای ارائه اخبار و یافتن نویسندگان مجرب ایرانی برای نگارش چنین کتابهایی باید از سوی دفتر نشر آثار ایرانی صورت پذیرد.

دفتر نشر باید با هماهنگی رایزنان فرهنگی در خارج از کشور در برگزاری همایشها و نمایشگاههایی که بیشترین هدفش جذب خارجیها و آشنایی آنان با آثار، فرهنگ و مفاخر ایران است تلاشی مستمر و علمی داشته باشد.

۲. تاسیس یک انتشاراتی معتبر جهانی

برای توسعه نشر آثار ایرانی نمی‌توان تنها به چند نمایشگاه در روسیه، لبنان و چند جای دیگر اکتفا کرد، باید برای تاسیس حداقل یک انتشاراتی معتبر تلاش کنیم. مشابه کاری که "آکسفورد" یا "لانگمن" انجام داده‌اند. باید در نظر داشت که هدف این

۳. چاپ مجلات به زبانهای خارجی یا چاپ مجلات دو زبانه و توزیع آن در

کشورهای خارجی

چاپ مجلات و روزنامه‌های خارجی زبان و احیاناً دو زبانه، مانند کاری که مجله

مترجمان فارسی به زبانهای خارجی افزایش نخواهد یافت. در حال حاضر، تهیه آثار شعرای بزرگی چون شکسپیر و امیلی دیکنسون هم مشکل است. علاوه بر کتابخانه‌ها، باید در افزایش و توسعه مراکز مفاخرشناسی و تجهیز کامل آنان اهتمام ورزید. این ضعف بزرگی است که در مرکز حافظ شناسی شیراز تنها دو یا سه ترجمه انگلیسی اشعار حافظ آن هم هر کدام فقط یک جلد وجود داشته باشد. چگونه است که با وجودی که هنوز هم ترجمه گرترویدل از چهل و سه غزل حافظ در خارج به فروش می‌رسد، ما حتی یک نسخه از آن را در کتابخانه‌های کشور نداریم؟ درست است که این کتابها خوانندگان زیادی ندارند، اما وجودشان برای توسعه و پرورش فن ترجمه الزامی است.

۵. تبلیغات

امروزه تبلیغات در پیشرفت امور سهم مهمی دارد. دفتر توسعه نشر بین‌الملل باید به طور جدی روی این بخش کار کند و کار سازماندهی و هدایت آن را به عهده گیرد. در حال حاضر، در آمریکا ترجمه جدید و نارسایی از مثنوی ارائه شده که به علت تبلیغات تلویزیونی فروش بسیار بالایی داشته است. ما باید با تبلیغات دائمی تب و عطش برای آثار خود به وجود آوریم.

آب کم جو تشنگی آوردست

تا بجوشد آبت از بالا و پست

اگر این تبلیغات بجا و بموقع باشند، می‌توانند اثر زیادی بگذارند. در این زمینه حداقل کارهایی که می‌توان انجام داد موارد زیر هستند:

- برگزاری همایشهای بین‌المللی؛
- استفاده از اینترنت برای خبررسانی کامل و دائمی از آثار ترجمه شده که این کار نیاز به حمایت نهادهای دولتی دارد؛
- استفاده از شبکه جهانی سحر و بخش خارجی رادیو ایران؛
- ارائه دفترچه‌های راهنما به جهانگردان، حاوی آخرین اطلاعات مربوط به آثار خوب ترجمه شده به زبانهای دیگر؛ همراه با شماره تلفن و نشانی انتشاراتی توزیع کننده این کتابها؛

- چاپ تقویمهایی به سال میلادی، همراه با برگزیده‌ای از اشعار یا سخنان بزرگان ایرانی به زبانهای خارجی بویژه انگلیسی در زیر صفحات، می‌تواند اشتیاقی را در خارجها پدید آورد که آنها را به تهیه آثار ترجمه شده ایرانی برانگیزاند؛
- باید بوسترها و عکسهایی از چهره، مکان زندگی، آرامگاه و... بزرگان همراه با نوشته یا اشعاری از آنان در گوشه پوستر یا عکس به چاپ رساند، و آنها را در هتلها و مکانهای مورد بازدید جهانگردان چسباند. همچنین آنها را در داخل و خارج به فروش رساند؛

- تهیه دیسک و نوار از برخی آثار ترجمه شده برای بسیاری از خارجها جالب و خوشایند است. در این مورد بهتر است از صدای شخصی که زبان مادری اش، زبان خارجی مورد نظر است بهره جوییم تا به کیفیت کار بیافزاییم؛
- همان طور که ریاست محترم فدراسیون کشتی به عنوان هدیه به مسئولان و مربیان خارجی، فرش ایرانی هدیه می‌کنند، می‌توان در مناسبتهای مهم ورزشی و غیر ورزشی ترجمه‌ای از آثار بزرگان خود را هدیه دهیم تا از این راه تبلیغی برای فرهنگ، هنر و ادبیات خودمان ارائه کرده باشیم؛

- اگر ریاست محترم جمهور، وزرا و دیگر شخصیت‌های رده بالای مملکت در سخنرانیهای خارج از کشور از جملات بزرگان و مفاخر بهره جویند، اشتیاق به آثار ایرانی افزونتر خواهد شد؛

- ضمناً موفقیت و مطرح شدن سینمای ایران در خارج تاثیر زیادی روی تمام زمینه‌ها از جمله شوق به استفاده از آثار مکتوب ایرانی باقی خواهد گذارد.

طاووس شروع کرده است، می‌تواند متضمن تاثیرات زیر باشد:

الف. این مجلات و روزنامه‌ها می‌توانند در معرفی مفاخر، دانشمندان، نویسندگان و مترجمان نقش بسزایی داشته باشند. در نتیجه، با شناخت بیشتر مردم با این نویسندگان طبعاً استقبال بیشتری هم از آثارشان به عمل خواهد آمد.

ب. مترجمان می‌توانند بخشی از کارهایشان را در این مجلات ارائه دهند تا خوانندگان خارجی ضمن آگاهی از چاپ کتاب و آشنایی با آن اثر در نهایت جذب آن شود.

ج. این مجلات و روزنامه‌ها فرصت بسیار خوبی را برای استفاده تبلیغاتی نویسندگان فراهم خواهند کرد.

د. وجود چنین مجلات و روزنامه‌هایی ما را در تماس دائمی با خوانندگان و مخاطبان خارجی قرار خواهند داد و به مطرح شدن فرهنگ، تفکر، هنر، ادبیات و دانش ما کمک می‌کنند.

البته در این مورد باید توجه داشت که مطبوعات خارجی تنوع داشته باشند و علاوه بر چاپ مقالات، عکسها و آثار داخلی، بایستی در جذب آثار خارجی نیز کوشا باشیم تا بتوانیم مخاطبان خود را افزایش دهیم. علاوه بر آن، چون این مجلات فرامرزی محسوب می‌شوند، بایستی محدودیتهای کمتری بر آنها اعمال شود تا عملاً قادر به رقابت با دیگر مجلات و روزنامه‌ها باشند و در سایه این آزادی، توانایی عرضه فرهنگ و آثار ایرانی به آن سوی مرزها را داشته باشند.

۴. تجهیز کتابخانه‌ها و مراکز مفاخرشناسی

کتابخانه‌ها و مراکز مفاخرشناسی نباید صرفاً به جمع‌آوری کتابهای پرتیراژ و پرفردار اکتفا کنند. کتابخانه‌های بزرگ باید هم ترجمه‌های آثار ایرانی را در اختیار داشته باشند و هم آثار نویسندگان خارجی را به زبان اصلی. اگر مترجمی بخواند کتابی ادبی را ترجمه کند، باید هم به ترجمه‌های قبلی دسترسی داشته باشد و هم آثار ادیبان خارجی چه قدیمی و چه معاصر را مطالعه کند. تا زمانی که مترجم نتواند آثار نویسندگان خارجی را به زبان اصلی در داخل کشور و برآحتی به دست آورد، تعداد